

Література:

1. Крат В. Недійсність правочинів та її наслідки. Позаконкурсне оспорування правочинів. 20 березня 2023 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Krat_nediisnist_pravochiniv_20_03_2023%20%D1%80%D0%B5%D0%B4.pdf
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18.09. 2024 р. у справі № 918/1043/21 (провадження № 12-35гс23). URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/121753942>
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 22.09.2022 р. у справі № 125/2157/19 (провадження № 14-40цс21). URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=107706743&red=1000030f07b9766eac62534ae02b8a3721369e&d=5>
5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 21.06.2023 р. у справі № 905/1907/21 (провадження № 12-1гс23). URL: https://protocol.ua/ru/postanova_vp_vs_vid_21_06_2023_roku_u_spravi_905_1907_21/
6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 12.12.2018 р. у справі № 644/7422/16-ц (провадження № 14-363цс18). URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/83000767>
7. Зведений дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду: Рішення, внесені до ЄДРСР за 2024 рік. URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121753942>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-490-3-18>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЛЬНОГО БАЧЕННЯ «ОБОВ'ЯЗКУ КАРАТИ» ЗА ЕКСТРАОРДИНАРНІ ЗЛОЧИНИ

Кузьмін Е. Е.

*кандидат юридичних наук, доцент,
адвокат,*

*доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Немислимо сьогодні свідомо сприймати те, як протягом щонайменше останніх двадцяти п'яти років нароком, планомірно і систематично,

відверто, відкрито і незавуальовано зміщується фокус доктринального філософсько-правового та медіа– дискурсів, зосереджених довкола питання, передусім пов'язаного із обмірковуванням «проектування майбутньої долі» порушників прав людини, а також воєнних злочинців у напрямку «... забуття того, що означає бути людиною ...» [1, с. 202].

Сповнені віри очікування у гідне прийняття головного виклику для міжнародного права у ХХІ столітті – припинення безкарності винних у нелюдських порушеннях проти прав людини [2, с. 369, 389], а також у вчиненні воєнних злочинів [3], ніби невимушено обертаються дошкульними розчаруваннями тотальної неготовності до «захисту політики покарання» за подібні злочини [4, с. 2620].

Замість цього зичливо і сердечно gratulуються ідеї «привілеїв й імунітетів» [5, с. 528] та «амністій від кримінального переслідування» [6, с. 44], що відбуваються на тлі активного поширення пропагандистських наративів про наявність «більш вагомих підстав» у деяких дипломатичних привілеїв та імунітетів, аніж у «прагненні» карати за грубі порушення прав людини [5, с. 528], а також неможливість їх практичного та ефективного [7, с. 264] судового переслідування [8, с. 39], суттєво нівелюючи при цьому, загальновизнану в «авторитетних тлумаченнях договорів з прав людини», роль покарання у забезпеченні основоположних прав [9, с. 425].

Про «обов'язок карати» першочергово мова, як така, взагалі не ведеться, оскільки поступово починає розмиватись насамперед власне «життєздатність» самого «міжнародного права карати» [10, с. 521] безпосередньо. Апелюється до неприйнятності трактування права на кримінальне розслідування та судове переслідування порушників прав людини як права на покарання за будь-яку ціну [11, с. 1383], а також необхідності оцінки «морального виміру» досить складних причинно-наслідкових ланцюжків, в яких покарання за порушення вбачається тим, що, ймовірно, неодмінно спровокує подібні або навіть гірші звірства [4, с. 2620, 2622]. І лише згодом, після, наголошується на абстрактному характері зобов'язання держав запобігати основним злочинам, переслідувати і карати за них [5, с. 563]: потреби уточнення значення та обсягу «обов'язку карати» [див, детальніше, наприклад: 12, с. 860], доцільності його сприйняття як такого, що не носить абсолютний характер та потребує збалансування з іншими державними інтересами, зокрема з тими, які свідчать на користь поступок у бік милосердя [7, с. 273].

Юридична перспектива того, що низка розроблених наразі міжнародних документів, включно й з прав людини, не тільки містять у собі зобов'язання держав переслідувати і карати за міжнародні злочини [13, с. 462] та вимагають притягнення до відповідальності [6, с. 60] винних у їх вчиненні, а й прямо визнають «обов'язок держав карати» [9, с. 425] задовольняє далеко не усіх. Натомість, озвучується думка про те, що у разі існування обов'язку

покарати, права обвинуваченого більше не існують; не буде більше того кримінального права, яке ще західні суспільства закріпили з часів Просвітництва, а буде необмежена кримінальна система [14, с. 229].

Проте, це не так. І так не буде, адже карати за екстраординарні злочини – це не тільки моральний обов'язок [4, с. 2620] перед власною людяністю і перед запобіганням віктимізації в майбутньому [15, с. 27]; не лише «політичне зобов'язання» [16, с. 551]; це, в першу чергу, абсолютна вимога правової системи, яка поважає права людини [7, с. 258], невиконання якої є нічим іншим, аніж зрадою людської солідарності з жертвами конфліктів, перед якими існує обов'язок забезпечення справедливості, пам'яті та компенсації [15, с. 27].

Література:

1. Cherif Bassiouni M. Justice and Peace: The Importance of Choosing Accountability Over Realpolitik. *Case Western Reserve Journal of International Law*. 2003. Vol. 35, Iss. 2. pp. 191-204.
2. Griffin M. Ending the Impunity of Perpetrators of Human Rights Atrocities: A Major Challenge for International Law in the 21st Century. *International Review of the Red Cross*. 2000. Vol. 82, No. 838. pp. 369-389.
3. ICRC. Penal Repression: Punishing War Crimes. Advisory Service on International Humanitarian Law. Geneva, 2004. URL: https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/penal_repression.pdf (date of access: 10.03.2025).
4. Nino C. S. The Duty to Punish Past Abuses of Human Rights Put into Context: The Case of Argentina. *The Yale Law Journal*. 1991. Vol. 100, No. 8. pp. 2619-2640.
5. Soler C. The Global Prosecution of Core Crimes under International Law. The Hague : T.M.C. Asser Press, 2019. 695 pp.
6. Scharf M. The Letter of the Law: The Scope of the International Legal Obligation to Prosecute Human Rights Crimes. *Law and Contemporary Problems*. 1996. Vol. 59, No. 4. pp. 41-61.
7. Ohlin J. D. The Right to Punishment for International Crimes. *Why Punish Perpetrators of Mass Atrocities? Purposes of Punishment in International Criminal Law* / ed by F. Jeßberger, J. Geneuss. New York : Cambridge University Press, 2020. pp. 257-282.
8. Aukerman M. J. Extraordinary Evil, Ordinary Crime: A Framework for Understanding Transitional Justice. *Harvard Human Rights Journal*. 2002. Vol. 15. pp. 39-97.
9. Orentlicher D. Addressing Gross Human Rights Abuses: Punishment and Victim Compensation. *Studies in Transnational Legal Policy*. 1994. Vol. 26. pp. 425-475.
10. Silva C. A. C. G. da, Faria A. A. M. Understanding the International Jus Puniendi under Durkheim's Collective Conscience: An Anachronism or a Viable Path? *Philosophical Foundations of International Criminal Law: Correlating*

Thinkers / ed. by M. Bergsmo, E. J. Buis. Brussels : Torkel Opsahl Academic EPublisher, 2018. pp. 521-543.

11. Spiga V. No Redress without Justice: Victims and International Criminal Law. *Journal of International Criminal Justice*. 2012. Vol. 10, Iss. 5. pp. 1377-1394.

12. Ben-Naftali O., Sharon M. What the ICJ did not say about the Duty to Punish Genocide: The Missing Pieces in a Puzzle. *Journal of International Criminal Justice*. 2007. Vol. 5, Iss. 4. pp. 859-874.

13. Analysis of the Punishments Applicable to International Crimes (War Crimes, Crimes against Humanity and Genocide) in Domestic Law and Practice. *International Review of the Red Cross*. 2008. Vol. 90, No. 870. pp. 461-468.

14. Basch F. F. The Doctrine of the Inter-American Court of Human Rights Regarding States' Duty to Punish Human Rights Violations and Its Dangers. *American University International Law Review*. 2007. Vol. 23, Iss. 1. pp. 195-229.

15. Cherif Bassiouni M. Searching for Peace and Achieving Justice: The Need for Accountability. *Law and Contemporary Problems*. 1996. Vol. 59, No. 4. pp. 9-28.

16. Bohman J. Punishment as a Political Obligation: Crimes Against Humanity and the Enforceable Right to Membership. *Buffalo Criminal Law Review*. 2002. Vol. 5, No. 2. pp. 551-589.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-490-3-19>

РЕОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ: ЕКЗИСТЕНЦІЙНА НЕОБХІДНІСТЬ І ШЛЯХИ ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ¹

Літкевич В. С.

кандидат юридичних наук,
науковий співробітник
Університет Мангайма
м. Мангайм, Німеччина

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, що триває вже четвертий рік, спричинила масштабні руйнівні та трагічні наслідки для всіх сфер життєдіяльності країни. Для того, щоб вистояти в цих надзвичайно складних умовах, а також здійснити післявоєнне відновлення країни, необхідно кардинально реформувати систему вищих органів виконавчої влади (далі – Виконавча влада).

¹ За фінансової підтримки Deutsche Forschungsgemeinschaft (Німецького дослідницького фонду) – номер проєкту: 544729875